

ความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร*

Deterioration and Prosperity in the Thāna Sutta

พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (บุตตะ) และพระมหาไมตร ชิตปัญโญ (วันยาว)
Phrakhru Wiweksutaporn (Buttama) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตงอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Sakxf846@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในฐานสูตรเหตุความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เป็นฐานที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่เป็น อกุศลกรรมบถ 10 ประการ เมื่อทำแล้ว ก็จะได้รับผลที่ไม่ดีตามมา 2) เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี คือ การกระทำที่เป็นไปตามอบายมุข 6 ซึ่งเป็นการกระทำที่ตกอยู่ในความพอใจของผู้ที่กระทำแต่ส่งผลไม่ดีต่อผู้กระทำ

ความเจริญแบ่งออกเป็น 2 คือ 1) ฐานให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดี ได้แก่ การทำบุญด้วยความไม่เต็มใจของนางปัญจปาปา แต่กับได้รับอานิสงส์มาก การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น 2) ฐานให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดี ได้แก่ การให้ทาน ตลอดทั้งการปฏิบัติตามหลัก กุศลกรรมบถ 10 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่ทำนั้นได้ผลกรรมที่ดี

คำสำคัญ: ความเสื่อม; ความเจริญ; เหตุแห่งความเสื่อม; เหตุแห่งความเจริญ; ฐานสูตร

Abstract

The causes deterioration in the Thāna Sutta are divided into two: 1) doing something unsatisfactory leading to negative results, it is the base of action or Akusala-kammaphatha 10; 2) doing something satisfactory leading to bad results, it is an action in accordance with Apāyamukha 6 as it is an action that falls in the satisfaction of the person who does it but has a bad effect on the doer.

*ได้รับบทความ: 2 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2566

Received: July 2, 2022; Revised: March 17, 2023; Accepted: March 21, 2023



Whereas, the causes of The prosperity in the Thāna Sutta are divided into two: 1) doing something unsatisfactory leading to good results such as making merit with the unwillingness of Pañcapāpa based on merits of practicing precepts and meditating, etc.; 2) doing something satisfactory leading to good results such as giving. Practicing Kusala-kammapha 10.

Keywords: deterioration; prosperity; Causes of Deterioration; Causes of Prosperity; Thāna Sutta

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยค่านิยมทางด้านวัตถุประชาชนส่วนใหญ่จะต้องทำงานและประกอบอาชีพเพราะหารายได้มาเลี้ยงชีพโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง บ้างก็ประกอบอาชีพที่สุจริต และก็ประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต ทั้งนี้ก็เพราะสภาพทางสังคมได้บีบบังคับบ้างหรือเกิดจากกิเลสที่เกิดขึ้นของแต่ละคน ความต้องการที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงส่งผลให้ดำเนินชีวิตที่ผิดต่อหลักศีลธรรมจนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้น เช่น การลักขโมย การค้าขายยาเสพติด เป็นต้น ตลอดทั้งการหลงใหลในอบายมุขของคนในสังคมปัจจุบันก่อให้เกิดความเสื่อม

อบายมุข แปลว่า ทางแห่งความฉิบหาย เหตุเครื่องฉิบหาย หรือทางที่หาความเจริญงอกงามมิได้ หมายถึง ต้นเหตุที่จะนำไปสู่ความพินาศเสียหาย พินาศล่มจม ผู้ที่เป็นคนโง่เขลา รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ประพฤติตนตามทางแห่งความฉิบหาย ย่อมจะมีแต่ความเสื่อม ความพินาศ ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากแค้น ถ้าเป็นคนมีทรัพย์ ทรัพย์ย่อมหมดสิ้น ถ้าเป็นคนมียศ ยศย่อมเสื่อม ถ้าเป็นคนมีหน้าที่การงาน หน้าที่การงานย่อมพินาศ เขาจะได้รับแต่ความทุกข์

ความเดือดร้อนตลอดกาล ฉะนั้น ท่านจึงเรียกทางแห่งความฉิบหายเหล่านี้ว่า อบายมุข ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นอบายมุขถือว่าเป็นเหตุแห่งความเสื่อมอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 331)

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเราจะต้องดำเนินชีวิตโดยมีศีล 5 เป็นที่ตั้ง เพื่อจะทำให้เกิดความเจริญ ถ้ามนุษย์ทุกคนเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้ของศีลและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสนองต่อสังคมมนุษย์ อยู่ในภาวะปกติสุข ฉะนั้นศีลว่าโดยเนื้อแท้ก็คือ ความดีงามของมนุษย์ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต ปัจจุบันมนุษย์รบราฆ่าฟันกันด้วยการแบ่งแยกเผ่าผิวพรรณ ลัทธิทางศาสนา เป็นต้น ดังพุทธดำรัสที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย นกกระทาได้ให้ลิงกับช้าง สมานานศีล 5 และตนเองก็ประพฤติสมานานในศีล 5 สัตว์ทั้งสามมีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่เบื้องหน้า แต่ตายเพราะกายแตกได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” (วิ.จ. (ไทย) 7/262/93)

การเลี้ยงชีพไปสู่ความเจริญนั้นจะต้องยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักสัมมา



อาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุข จึงไม่ควรทำร้ายหรือทำอันตรายต่อชีวิตสัตว์ทุกชนิด การดำเนินชีวิตที่ไม่สร้างหนี้ไม่ทำกำไรแต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ เพราะพ้นจากมัจฉาอาชีวะ (บุญมี แท่นแก้ว, 2539, หน้า 27) นอกจากนี้ พระไพศาล วิสาโล (2542, หน้า 39) ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมที่ปรากฏแก่เรา มีทั้งที่เป็นสังฆธรรมและจริยธรรม โดยที่ทุกส่วนต่างสอดคล้องเชื่อมโยงและรับช่วงเป็นทอดๆ โดยมีจุดหมายสุดท้าย คือ อิศราภาพ (ซึ่งเป็นแนวทางในการเลี้ยงชีพเพื่่อมุ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตนั้นมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น การปฏิบัติในหลักสัมมาอาชีวะนั้นเป็นการปฏิบัติที่จัดว่าอยู่ในกรอบของศีลธรรมและกฎหมาย โดยยึดหลักสุจริตด้วยกาย วาจาและจิตใจที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ซึ่งอำนาจของกิเลสจะก่อให้เกิดการกระทำที่ผิดต่อหลักสัมมาอาชีวะ เป็นการเลี้ยงชีพที่นำไปสู่ความเสื่อม คือ การประกอบอาชีพในทางที่ผิด เช่น การค้าขายมนุษย์ การค้าขายของที่ผิดกฎหมาย เป็นต้นนั้นจัดว่าเป็น “มิจฉาวาณิชชา” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546, หน้า 234) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นมิจฉาอาชีวะหรือเป็นมิจฉาชีพอันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นและสังคมให้ได้รับความเดือดร้อนและจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง

ฐานสูตรเป็นพระสูตรที่ได้กล่าวเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ 4 ประการ ได้แก่ 1) เหตุที่ทำให้สิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย 2) เหตุที่ทำให้สิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ 3) เหตุที่ทำให้สิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อ

ความฉิบหาย 4) เหตุที่ทำให้สิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177) ซึ่งได้กล่าวถึงการกระทำที่นำไปสู่ความเสื่อมและความเจริญในการเลี้ยงชีพไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้นบทความนี้เป็นการศึกษาเรื่องความเสื่อมความเจริญในฐานสูตร ว่าการปฏิบัติว่าด้วยความเสื่อมในฐานสูตรนั้นเป็นอย่างไร และการกระทำที่จะนำไปสู่ความเจริญในฐานสูตรนั้นเป็นอย่างไร

2. ความเสื่อมและความเจริญในพระพุทธ

ความเสื่อม หมายถึง ความตกต่ำ ถดถอย ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งในฐานสูตรนั้นเป็นความเสื่อมที่เกิดจากการกระทำในสิ่งที่น่าพอใจ และกระทำในสิ่งที่ไม่น่าพอใจและนำไปสู่ความตกต่ำ ถดถอยในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหนทางแห่งความเสื่อมไว้ คือ อบายมุขที่นำไปสู่ความตกต่ำของชีวิต ได้แก่ 1) การเป็นผู้ขังในธรรมคำสอน 2) การคบสัตบุรุษ ชอบใจในธรรมของสัตบุรุษ 3) ไม่ขยันหมั่นเพียร เกียจคร้าน โกรธง่าย 4) การไม่บำรุงเลี้ยงมารดาบิดา 5) การกล่าวมุสาพูดคำเท็จ 6) การไม่รู้จักให้ทาน การเป็นคนตระหนี่ ซึ่งหากบุคคลใดที่ยึดมั่นและประพฤติปฏิบัติในความเสื่อมนี้ย่อมนำไปสู่ความตกต่ำฉิบหายในชีวิต นอกจากนี้ ในพระพุทธศาสนายังมีหลักคำสอนที่นำไปสู่ความเสื่อม คือ อกุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ ความพยาบาท ความเป็นมิจฉาทิฐิหรือบายมุข 6 ได้แก่ การดื่ม



น้ำเมา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดื่มหรสพ การเที่ยวกลางคืน การเล่นเกมพนัน การคบคนชั่ว เป็นมิตร ความเกียจคร้าน (ที.ปา. (ไทย) 11/178-184) อกุศลมูล ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง (ที.ปา (ไทย) 11/393/291) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความเสื่อมในการดำรงชีวิต

ความเจริญ หมายถึง ความงอกงามเป็นสถานะแห่งความเฟื่องฟู ความเจริญรุ่งเรือง โชคดี หรือมีความสำเร็จในสถานภาพทางสังคม ความเจริญไม่ได้รวมแค่ความร่ำรวยเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความสุขและสุขภาพด้วย ในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความเจริญไว้ในพระสูตรต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ตลอดพุทธศาสนิกชนเพื่อให้เกิดความเจริญทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น มงคลชีวิต 38 พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความเจริญในมงคลสูตรสมัยประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ครั้นปฐมยามล่วงไป เทวดาตนหนึ่งมีรัศมีงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก ผู้หวังความสวัสดิได้พากันคิดมงคลทั้งหลายขอพระองค์จงตรัสอุดมมงคล พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า 1) การไม่คบคนพาล 2) การคบบัณฑิต 3) การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 4) การอยู่ในถิ่นอันสมควร 5) เคยทำบุญมาก่อน 6) การตั้งตนชอบ 7) ความเป็นพหูสูต 8) การรอบรู้ในศิลปะ 9) มีวินัยที่ดี 10)

กล่าววาจาอันเป็นสุภาสิต 11) การบำรุงบิดามารดา 12) การสงเคราะห์บุตร 13) การสงเคราะห์ภรรยา 14) ทำงานไม่ให้คั่งค้าง 15) การให้ทาน 16) การประพฤติธรรม 17) การสงเคราะห์ญาติ 18) ทำงานที่ไม่มีโทษ 19) ละเว้นจากบาป 20) สำรวมจากการดื่มน้ำเมา 21) ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย 22) มีความเคารพ 23) มีความถ่อมตน 24) มีความสันโดษ 25) มีความกตัญญู 26) การฟังธรรมตามกาล 27) มีความอดทน 28) เป็นผู้ว่าง่าย 29) การได้เห็นสมณะ 30) การสนทนาธรรมตามกาล 31) การบำเพ็ญตบะ 32) การประพฤติพรหมจรรย์ 33) การเห็นอริยสัจ 34) การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน 35) มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 36) มีจิตไม่เศร้าโศก 37) มีจิตปราศจากกิเลส และ 38) มีจิตเกษม นี่เป็นอุดมมงคล เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทำมงคลเช่นนี้แล้ว เป็นผู้ไม่ปราศัยในข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิในที่ทุกสถาน นี่เป็นอุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น” (ขุ.ธ (ไทย) 25/9-13/8)

ประการที่พระองค์ได้วางแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นมงคลในชีวิตของผู้ปฏิบัติโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม หลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน 7 ประการ ได้แก่ ไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุ ไม่ทอดทิ้งการฟัง สัทธรรม ศึกษาในอธิศีล มีความเลื่อมใสมากในภิกษุ ผู้เป็นเถระ ผู้เป็นนวกะ และผู้เป็นมัชฌิมะ ฟังธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษ ไม่แสวงหาผู้รับ ทักขิณานอกศาสนานี้ ทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ส่งผลต่อบุคคลโดยตรง

นอกจากนี้ ในพระพุทธศาสนายังมีหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญในพระพุทธศาสนา ได้แก่



กุศลกรรมบถ 10 สัมปติสสธรรม 7 ศีล 5 ทิฏฐธัมมิกัตถตปประโยชน พรมวิหาร 4 สังคัต 4 สุจริต 3 เป็นต้น ในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญไว้อย่างมากมาย ซึ่งพระองค์จะตรัสสอนภิกษุ ตลอดทั้งพุทธศาสนิกชนทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและนำไปสู่ความเจริญในชีวิตทั้งในภพปัจจุบันและภพหน้า โดยพระองค์จะตรัสสอนตามวาระและโอกาสและคำนึงถึงบุคคลที่ฟังว่าสมควรแก่ธรรมไหน

3. ความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร

ฐานสูตรนั้นเป็นพระสูตรที่จัดอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 21 ซึ่งเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับเหล่าภิกษุทั้งหลายเกี่ยวกับฐานะ 4 ประการ โดยรายละเอียดมีดังต่อไปนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลายฐานะ 4 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย
2. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์
3. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย
4. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177)

จากข้อความดังกล่าวมานั้นพระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงฐานะสี่โดยแบ่งเป็นฐานะที่เป็นไปในทางเสื่อมและฐานะที่เป็นไปในทางเจริญ

บรรดาเหตุ 4 ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหายบัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ไม่ควรทำทั้ง 2 ส่วน

คือ รู้ว่าไม่ควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และรู้ว่าไม่ควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ไม่ควรทำทั้ง 2 ส่วน

บรรดาฐานะ 4 ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ พึงทราบคนพาลและบัณฑิตในเรื่องกำลังของบุรุษ ความเพียรของบุรุษ และความบากบั่นของบุรุษ คนพาลย่อมไม่เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์” เขาย่อมไม่ทำฐานะนั้น เมื่อไม่ทำจึงเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ส่วนบัณฑิตย่อมเห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์” เขาย่อมทำฐานะนั้น เมื่อทำจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177)

บรรดาเหตุ 4 ประการนั้น เหตุที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย พึงทราบคนพาลและบัณฑิตในเรื่องกำลังของบุรุษ ความเพียรของบุรุษ และความบากบั่นของบุรุษ คนพาลย่อมไม่เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย” เขาย่อมไม่ทำฐานะนั้น แต่เมื่อทำจึงเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ส่วนบัณฑิตย่อมเห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย” เขาไม่ทำฐานะนั้น เมื่อไม่ทำจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177)

บรรดาเหตุ 4 ประการนั้น เหตุที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์



บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ควรทำทั้ง 2 ส่วน คือ รู้ว่าควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและรู้ว่าควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ควรทำทั้ง 2 ส่วนภิกษุทั้งหลายฐานะ 4 ประการนี้แล (อง. จตก. (ไทย) 21/115/177)

สรุปได้ว่า ในฐานสูตรนั้นได้กล่าวถึง เหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ 4 ประการ คือ เหตุที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจแต่เมื่อทำจะได้รับผลดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจแต่เมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจแต่เมื่อทำจะได้รับผลดี

4. วิเคราะห์เหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร

ฐานสูตรนั้นได้กล่าวถึง เหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญ 4 ประการ คือ เหตุที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลดี

ความหมายของความเสื่อมในฐานสูตร หมายถึง การกระทำที่เกิดจากความพอใจ เช่น การดื่มสุรา การเล่นเกมพนัน และการกระทำที่เกิดจากความไม่พอใจก็ตาม เช่น การลักขโมย หากเป็นไปด้วยอบายมุขแล้วย่อมนำความฉิบหายมาให้เรา ความสำคัญของความเสื่อมในฐานสูตรนั้นเป็นเครื่องเตือนสติให้เรานั้นตั้งอยู่ในความไม่ประมาทในการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่น่าพอใจหรือการกระทำที่ไม่น่าพอใจหากมีความประมาท

ในการกระทำหรือเป็นไปในที่ตั้งแห่งความเสื่อมย่อมนำความฉิบหายมาให้เราได้ ความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 คือเหตุที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย และเหตุที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย โดยความเสื่อมทั้ง 2 ประการนี้ถ้าเกิดจากการกระทำที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งอบายมุขซึ่งเป็นเครื่องนำพาไปสู่ความฉิบหาย

เหตุแห่งความเจริญในฐานสูตร หมายถึง เหตุให้กระทำสิ่งที่น่าพอใจ แล้วนำไปสู่ความเจริญ เช่น การให้ทาน ผู้ให้ทานนั้นย่อมได้อานิสงส์ในการให้ทานตอบแทนทั้งในภพปัจจุบันและภพหน้า และการกระทำอันเป็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำแล้วย่อมส่งผลที่นำไปสู่ความเจริญให้แก่ผู้ที่กระทำ เช่น การเจริญภาวนา การรักษาศีล ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างเป็นไปด้วยความไม่พอใจ แต่เมื่อทำแล้วย่อมมีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ ความสำคัญของความเจริญในฐานสูตร เป็นเครื่องเตือนสติให้มนุษย์นั้นเกิดฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่ทำ ให้เกิดวิริยะ คือ ความเพียรในสิ่งที่ทำว่าเป็นประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ตนไม่พอใจ เกิดจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการกระทำ และเกิดการพิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้ทำไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ตนนั้นมีความพอใจหรือไม่พอใจที่จะทำก็ตาม เหตุแห่งความเจริญในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 คือ เหตุที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ และเหตุที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ ซึ่งการกระทำที่จะนำไปสู่ความเจริญไม่ว่าจะเป็นไปด้วยความน่าพอใจหรือไม่น่าพอใจก็ตาม แต่จะต้องประกอบไปด้วย ศรัทธาสัมปทาศีลสัมปทาจาค



สัมปทาปัญญาสัมปทา

เหตุแห่งความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

1. เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เป็นฐานที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่เป็น อกุศลกรรมบถ 10 ประการ ได้แก่ ฆ่าสัตว์ ถูเอาทรัพย์ที่เขามิได้ให้ ประพฤติผิดในกาม เป็นผู้กล่าวเท็จ เป็นผู้ส่อเสียด เป็นผู้มีวาจาหยาบ เป็นผู้กล่าวคำเพื่อเจือ เป็นผู้มีความโลภมาก เป็นผู้มีความพยาบาท เป็นผู้มีความเห็นผิด ซึ่งอกุศลกรรมบถ 10 คือ ทางอันนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ ความไม่สบายทั้งปวง ซึ่งรากเหง้าเกิดจากอกุศลมูล 3 คือ 1) โลภะ ความอยากได้ โลภะ คือความอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่น หรือมีมากกว่าผู้อื่นความอยากมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เช่น อิจฉา ความอยาก ปาปิจฉา ความอยากอย่างชั่วช้า ลามก มหิจฉา ความอยากรุนแรงอกิเลสโลภะ ความอยากได้ถึงขั้นเพ่งเล็ง ความอยากจะเกิดมากขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความชั่วในตัวเอง 2) โทสะ ความคิดประทุษร้าย โทสะ คือ ความคิดประทุษร้าย ได้แก่ การอยากฆ่า การอยากทำลายผู้อื่นๆ ความคิดประทุษร้ายเป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลสได้หลายอย่าง เช่น ปฏิฆะความหงุดหงิด โกรธ ความโกรธ อุปนาหะ ความผูกโกรธ พยาบาท ความคิดปองร้าย ถ้าปล่อยให้มีโทสะมาก ผู้นั้นจะเป็นคนชั่ว คนพาล และเป็นภัยต่อสังคม 3) โมหะ ความหลงไม่รู้จริง โมหะ คือ ความหลงไม่รู้จริง ได้แก่ ความไม่รู้ไม่เข้าใจ ความมัวเมาความประมาท เป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลสได้ต่างๆ มากมาย เช่น มักจะลบหลู่คุณ

ท่านปลาสะ ตีเสมอ มานะ ถือตัว มทะ มัวเมา ปมา ทะเลินเล่อ โมหะทำให้ขาดสติ ไม่รู้ผิดชอบร้ายแรงกว่าโลภะ และโทสะรวมทั้งส่งเสริมให้โลภะและโทสะมีกำลังมากขึ้นยิ่งด้วย

2. เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี คือ การกระทำที่เป็นไปตามอบายมุข 6 ซึ่งเป็นการกระทำที่ตกอยู่ในความพอใจของผู้ที่กระทำไม่ว่าจะเป็นการดื่มสุรา การเล่นการพนัน การเป็นนักแสดงผู้หญิง การเที่ยวดูการละเล่นการคบเพื่อนชั่วเป็นมิตร และการเกียจคร้าน โดยอบายมุขทั้ง 6 อย่างนี้เป็นสิ่งที่ล่อลวงให้ผู้ทำตกไปสู่อำนาจของกิเลส และเกิดความหลงใหลในสิ่งที่ตนทำเพราะเป็นไปด้วยความสุข สนุกสนาน ร่าเริง แต่เป็นสิ่งที่นำพาผู้ทำนั้นตกไปสู่ความฉิบหาย

เหตุแห่งความเจริญในฐานสูตรนั้นแบ่งออกเป็น 2 ได้แก่

1. เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดีความเจริญที่ว่าด้วยการกระทำในสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่กับเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การเรียนหนังสือ ตลอดทั้งเรื่องการทำบุญด้วยความไม่เต็มใจ แต่กับได้รับอานิสงค์ยกตัวอย่างเช่น เรื่องของนางปัญจปาปาที่ได้ทำบุญกับพระปัจเจกพุทธเจ้าแต่ทำด้วยความไม่พอใจมีอารมณ์โกรธ เมื่อได้เกิดเป็นมนุษย์อีกครั้งจึงมีหน้าตาอัปลักษณ์แต่ด้วยอานิสงค์การทำบุญของนางก็มีผัสสะอันเป็นทิพย์หากใครได้แตะต้องนางเป็นต้องหลงใหลที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะผลจากการถวายก้อนดินเหนียวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั่นเอง ตลอดทั้งการรักษาศีล 5 ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีอานิสงค์อย่างมากทั้งต่อตนเองและผู้อื่น คือ คนมีศีลถึงพร้อม



ยอมเป็นที่รักของคนอื่น เป็นผู้แก่กล้าไม่เก้อเขิน
เข้าไปหา คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลยอมเป็น
ผู้ไม่หลงทำกาละ คนที่มีศีลพร้อมยอมมีโกศทรัพย์
คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อม เข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ ซึ่งการถือศีลนั้นส่วนใหญ่แล้วจะกระทำด้วย
ความไม่พอใจในเบื้องต้น แต่เมื่อได้ประพฤติปฏิบัติ
แล้วยอมนำไปสู่ความเจริญทั้งในภพปัจจุบันและ
ภพหน้า (อง.ปญจก. (ไทย) 22/213/259)

2. เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะ
ได้รับผลดีการกระทำที่เป็นไปด้วยสิ่งที่น่าพอใจ
แต่เมื่อทำแล้วย่อมได้รับผลดี ซึ่งในสังคมไทยใน
ปัจจุบันนั้นเราจะเห็นได้ชัดเจนว่า ประชาชนส่วน
ใหญ่นั้นจะนิยมให้ทานกันเป็นส่วนมาก เพราะเป็น
สิ่งที่สามารถทำได้ง่าย ดังนั้นการให้ทานจึงเป็นสิ่งที่
กระทำด้วยความน่าพอใจ และเมื่อทำแล้วย่อมได้
รับผลดี ตลอดทั้งการปฏิบัติตนตามหลักกุศล
กรรมบถ 10 ประกอบไปด้วย เว้นจากการฆ่าสัตว์
เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม
เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด คงเว้น
จากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
ความไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ความไม่คิด
ร้ายไม่คิดอยากให้ผู้อื่นเดือดร้อน (ที.ปา. (ไทย)
11/347/362-363) ซึ่งกุศลกรรมบถ 10 นี้ถือว่าเป็น
เป็นแนวทางในการยึดปฏิบัติให้เกิดกุศลที่นำพา
ไปสู่ความเจริญได้เป็นอย่างดี

5. สรุป

ความเสื่อมและความเจริญในพระพุทธ
ศาสนา พบว่า ความเสื่อม หมายถึง ความตกต่ำ
ถดถอยที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติและนำไปสู่

ความตกต่ำ ถดถอยในพระพุทธศาสนาเหตุแห่ง
ความเสื่อม คือ อบายมุขที่นำไปสู่ความตกต่ำของ
ชีวิต ซึ่งหากบุคคลใดที่ยึดมั่นและประพฤติปฏิบัติ
ในความเสื่อมนี้ย่อมนำไปสู่ความตกต่ำ ฉิบหายในชีวิต
หลักคำสอนที่นำไปสู่ความเสื่อมคือ อกุศลกรรมบถ
10 อบายมุข 6 อกุศลมูล ความเจริญในพระพุทธศาสนา
เกิดจากบุคคลนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไป
ใช้ในการดำเนินชีวิตจนประสบความสุขและความ
สำเร็จ ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 สปัสนีธรรม 7
ศีล 5 พรหมวิหาร 4 สังคัต 4 สุจริต 3 เป็นต้น

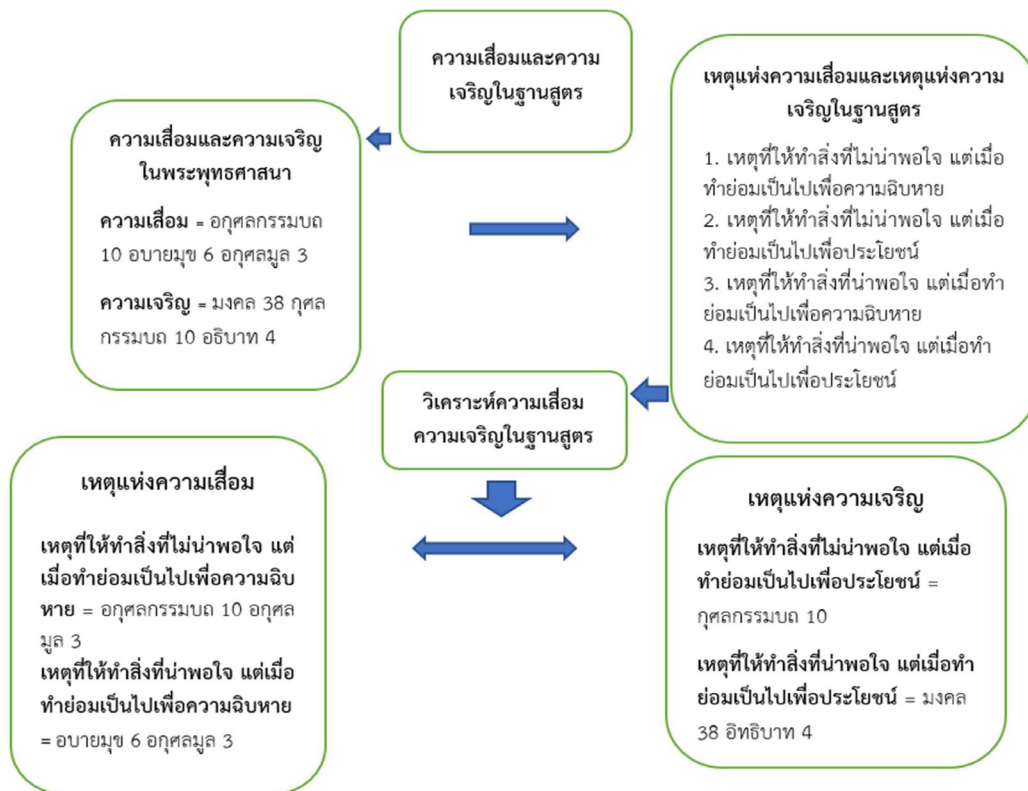
เหตุแห่งความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออก
เป็น 2 ประการ คือ 1) เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ
และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เป็นฐานที่ตั้งอยู่บน
การกระทำที่เป็น อกุศลกรรมบถ 10 ประการ
เมื่อทำแล้วก็จะได้รับผลที่ไม่ดีตามมา 2) เหตุให้ทำ
สิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี คือ การ
กระทำที่เป็นไปตามอบายมุข 6 ซึ่งเป็นการกระทำ
ที่ตกอยู่ในความพอใจของผู้ที่กระทำแต่ส่งผลไม่ดี
ต่อผู้กระทำ ในส่วนของเหตุแห่งความเจริญในฐาน
สูตรนั้นแบ่งออกเป็น 2 คือ 1) เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่า
พอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดีได้แก่ การทำบุญด้วยความ
ไม่เต็มใจของนางปัญจปาปา แต่กลับได้รับ
อานิสงส์มาก การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น
2) เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลดี
ได้แก่ การให้ทาน ตลอดทั้งการปฏิบัติตามหลักกุศล
กรรมบถ 10 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทำนั้นได้ผลกรรมที่ดี

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความนี้ได้ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ
และทุติยภูมิแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์



แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้แผนภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี แทนแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2542). *พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2561). *อรรถกถาภาษาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

